

Література

1. Бондар В. І. Підготовка вчителя початкової школи в умовах запровадження Болонської конвенції: матеріали Міжнародної наук-метод. конф., 1-2 квітня 2004 р / уклад. Л. Л. Макаренко, М. С. Севастьян, О. П. Симоненко. - К: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. - С. 7-16.
2. Коваль Я. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання навчальних технологій у процесі викладання математики / Я. В. Коваль // Початкова школа. - 2004 - № 11. - С. 50-54.
3. Коваль Я. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : монографія / Я. В. Коваль. - Донецьк : Юго-Восток, 2009. - 375 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи // Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.
5. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Митник // Початкова школа. - 2008. - № 7 - С. 35-37.
6. Пометун О. Компетентнісний підхід - найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. — 2005. - № 1. — С 65-69
7. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті/ О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. - К.: «К.І.С.», 2004. - 112 с.
8. Шульга Г. Б. Підготовка майбутнього вчителя до формування математичних уявлень і понять в учнів початкової школи: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : 13.00 04 - «Теорія та методика професійної освіти» / Галина Борисівна Шульга: Державний пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. - Вінниця, 2007. - 18 с.

УДК 378.147

А.І. МОВЧУН

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗА КОРДОНОМ

Анотація. Стаття присвячена проблемі використання ділової гри в підготовці юристів за кордоном. Досліджуються особливості використання ділових ігор в різних країнах.

Аннотация. Статья посвящена использованию деловой игры в подготовке юристов за рубежом. Изучаются особенности использования деловых игр в разных странах.

Annotation. The article is dedicated to the problem of using of simulation game in education of lawyer in other countries. Particularities of using of simulation game in different countries are explored.

Посилення конкуренції в сучасному світі веде до зміни вимог до підготовки фахівців. Від якості підготовки залежить працевлаштування та подальший кар'єрний ріст випускника вузу. Тому при створенні моделі підготовки фахівців повинні використовуватися методи навчання, які сприяють розвитку в студентів здібностей і формуванню навиків самостійності, системності мислення, творчого підходу до вирішення професійних проблем.

До таких методів належать методи активного навчання, зокрема і ділові ігри. У дослідженні Х. Майхнера [31] відзначається, що людина у процесі пасивного сприйняття запам'ятовує 10% того, що прочитала, 20% - того, що почула, 30% - того, що побачила, 50% побаченого та почутого, а при активному сприйнятті у пам'яті зберігається 80% того, що говорять самі, і 90% того, що роблять або створюють самостійно. Отже, можна зробити висновки, що методи активного навчання значно поліпшують запам'ятовування матеріалу, сприяють його ідентифікації і цілеспрямованій практичній реалізації.

Нині у закордонній педагогіці дослідження інновацій в галузі методів активно-го навчання носить прагматичний (емпіричний) характер. Вчені намагаються, поряд з теоретичним обґрунтуванням інноваційних процесів, дати практичні рекомендації щодо їх засвоєння.

Аналіз закордонної педагогічної літератури показує, що педагоги інтенсивно шукають шляхи забезпечення більш високої якості навчання випускників ВНЗ.

Вчені більш як 40 країн світу об'єдналися в 1984 році в Міжнародну асоціацію інноваційних методів навчання "WACRA", яка успішно працює вже понад 20 років. Мета об'єднання - узагальнення і розповсюдження інформації про розробки інноваційних методик в усіх сферах діяльності, взаємодопомога в навчанні викладачам і впровадження методів активного навчання. Матеріали щорічних конференцій «WACRA» містять безліч цікавої і корисної інформації. Наприклад, про організацію освіти в об'єднаній Німеччині з використанням методів активного навчання тощо.

Щодо підготовки фахівців у галузі права, то варто зазначити, що використання методів навчання відрізняється в країнах з різною освітньою та правовою системою.

В США (англо-саксонська правова система) основними методами викладання юридичних дисциплін є кейс-метод (case method), сократівський метод (Socratic method) та проблемний метод (Problem method) [2]. На характеристиці цих методів зупинимося детальніше.

Застосування кейс-метод здійснюється наступним чином. На кожне заняття студіюючим дається завдання вивчити певне число справ. Кожна справа змістовно має відношення до певної правової норми, їх сукупності чи принципу права. Справи викладаються у збірниках справ (casebooks), укладених тематично чи галузево (кримінальне право, контрактне право, конституційне право тощо). Справи - це письмові судові рішення зазвичай судів апеляційної чи касаційної інстанцій. Такий вибір інстанцій пояснюється тим, що вони зосереджуються на визначенні та вирішенні правових питань, а не встановленні юридичних фактів. Студент читає, стисло викладає (brief), обговорює і навіть слухає лекції про судові справи.

Обговорення відбувається з використанням «сократівського методу». Важливою частиною засвоєння матеріалу є вирішення на його основі інших гіпотетичних справ. Використання посібників і конспективних матеріалів (outlines) робить методику ще більш ефективною (вони чітко викладають матеріал, допомагаючи його засвоювати).

Цінність методики полягає в тому, що вона:

- поєднує право (правові норми) і фактичні ситуації, сприяючи запам'ятовуванню та розвитку вміння дедуктивної аргументації,

- уможливорює самостійне розкриття певних правових принципів, норм, інших істотних чинників, які зумовили прийняття того чи іншого судового рішення.

«Сократівський метод» - навчальна методика, яка полягає у набутті знань (замість їх передання) через постановку запитань та надання відповідей. Методика ґрунтується на двох принципах Сократа: (1) «нічия думка не буває помилковою» (принцип відносності знань) та (2) «я знаю, що нічого не знаю» (принцип «знаючого незнання»). Звідси і педагогічна проблема про суперечність двох цілювих орієнтирів навчання:

- 1) збільшення знань, на що традиційно спрямоване навчання;

- 2) збільшення незнання, до чого може призвести методика. На перший погляд, маємо парадокс. Вважається, що знання повинні накопичуватися, проте ця методика виявляє зворотне: студіюючий збільшує (чи переконується) в своєму незнанні. Однак позитивне сприйняття студіюючими такої методики, а саме її

евристичного характеру, зорієнтовує на постійний пошук. Не лише на одержання відповідей, але й на пошук запитань, котрі стимулюватимуть пізнання.

Застосування «сократівського методу» у викладанні права сприяє, з одного боку, розвитку правового мислення, зокрема дедуктивного, й з іншого - динамічному процесу перманентного пізнання права як у теорії, так і на практиці.

Було б помилкою вважати, що вказані методики, які домінують в американських юридичних навчальних закладах - єдині чи ідеальні. Зважаючи на їх суперечливість, вони постійно критикуються студентами і викладачами.

«Кейс-метод» початково був об'єктом шаленої критики і навіть зневаги. Особливо з боку прихильників лекційного методу. Проте він, як і «сократівський метод», набув поширення. Цьому сприяли, серед іншого:

- 1) сумісність з системою прецедентного права, притаманною США;
- 2) відповідність моделі підготовки «американського юриста»;
- 3) поширення методик викладачами - випускниками провідних юридичних шкіл, де їх як студентів навчали за такими ж методиками.

Оскільки в кожному штаті діє своє право, а готувати юриста лише для одного штату - недоцільно, юридичні школи зробили ставку на модель, так би мовити, «універсального американського правника», для якого основне - навчитися мислити як юрист. Це й вирішували «сократівський метод» і «кейс-метод».

З часом чимало випускників юридичних шкіл, в яких домінували вказані методики, ставши викладачами в інших також престижних або менш престижних юридичних школах, продовжували їх поширювати. В такий спосіб методики ставали «традиційними», тобто такими, що передавалися з покоління в покоління викладачами права в американських юридичних школах.

«Сократівський метод» часто критикується у зіставленні з проблемним методом. Розглянемо їх плюси та мінуси у порівнянні. Так, критики «сократівського методу» вважають його:

- надто науковим як підхід (що наголошує на вивченні принципів права через аналіз справ як «сирого» матеріалу»);
- переміщує наголос з рішення справи на процес його прийняття;
- не практико-орієнтованим (що не розвиває практичних навичок та умінь (наприклад, вміння написати судові рішення тощо),
- надто ретроспективним (що зосереджується на вивченні «минулого», а не «майбутнього», тобто навчає рішень (розв'язань), а не того, як розв'язувати),
- надто активним у порівнянні з традиційними (не зважає на те, що більшість студентів попередньо навчалася за пасивними методиками),
- статичним (студентам не треба застосовувати право до фактів, це вже зроблено за них).

На тлі цієї критики, яка, водночас, підкреслює почасти й переваги «сократівського методу» та «кейс-методу», як альтернатива та такий, що має всі їх переваги, в американських юридичних школах з'явився й поширився так званий проблемний метод.

Проблемний метод - вивчення права шляхом розв'язання правових задач (проблем). Його основна ідея - зосередженість на проблемі та її вирішенні. Методика застосовується так.

1. Підготовка проблеми. Вона повинна бути складною, включати кілька правових питань (які є предметом розгляду), стосуватися однієї або кількох справ чи нормативно-правових актів.

2. Завчасне (до заняття) розповсюдження проблеми серед студентів. Від них очікується опрацювання проблем(и) - до заняття й на занятті - обговорення їх

вирішення. Часом кожному студентові дається певна роль в ситуації, що може виникнути на практиці. Зважаючи на попередній розподіл ролей на заняттях, існує можливість детального обговорення проблеми з професором, як до, так і опісля заняття (якщо студентів не захопить, з дозволу викладача, імпровізована дискусія з неочікуваного гіпотетичного питання).

3. Дискусійне обговорення проблеми на занятті. Судові рішення, законодавчі акти та інші джерела уможливають вирішення студентом проблеми. Також при обговоренні реалізуються переваги і «сократівського методу». Істотним є вміння, якого навчаються студенти, підготувати виклад порядку вирішення проблеми.

У доповіді Американської асоціації правничих шкіл 1966 р., спеціально присвяченій проблемному методу, та інших джерелах, відзначалися такі його переваги:

- Відтворення підходу, яким користується правник у правозастосуванні (студенти самостійно шукають відповіді замість засвоєння і запам'ятовування відповідей інших).

- Вироблення навичок планування і консультування, навчання вмінню впорядковувати юридичні факти та правові питання.

- Розширення гамми питань, які можуть дискутуватися студентами.

- Збільшення ефективності викладання у порівнянні з «сократівським методом».

- Стимулювання студентської наукової роботи (студенти, одержавши проблему завчасно, дослідили її й, вірогідно, краще готові до обговорення її на занятті).

- Сприяння залученню доречних неправничих матеріалів, наприклад, з економіки, психології (чим збагачується зміст навчальної програми, розширюється сфера інтересів студентів).

- Заохочення перевірки розуміння студентами заданого для читання матеріалу (сприяє більшій ефективності засвоєння навчальної програми).

Проте і проблемний метод має свої мінуси. По-перше, він часомісткий для викладачів, бо останні мусять тратити більше часу на підготовку проблем, аніж, наприклад, лекцій. Потрібні і додаткові кошти на друк. Крім того, проблемний метод навряд чи буде ефективним у великих групах й оптимально підходить для груп невеликих [2, С. 65-71].

Поряд з основними все більшого значення набувають й інші методи, зокрема навчальні судові процеси (moot courts) - інтерактивна міждисциплінарна практико-орієнтована рольова гра. Зазвичай навчальні судові процеси проходять у вигляді студентських конкурсів. Студентські конкурси із судових процесів активно почали проводитися протягом останніх десятиліть. Сьогодні ця форма занять - традиційна складова підготовки правників у США. У США проводяться принаймні 40 локальних (на рівні навчального закладу), регіональних, національних та міжнародних конкурсів із судових процесів з багатьох галузей права. Одним із найпопулярніших є Конкурс Джессопа.

Повноцінна підготовка до Конкурсу триває 4-5, й зазвичай охоплює кілька етапів. Зазвичай щороку у вересні публікуються „завдання" Конкурсу (тобто фабула з обставинами справи), оновлені Правила та розклад змагань. У навчальних закладах формуються команди (2-5 чоловік); вимоги до потенційних членів команди традиційні: вільне володіння усною та письмовою англійською мовою та знання міжнародного права (базовий курс). Після формування та реєстрації (або й до цього) команда готує меморандуми - письмові звернення до суду, які мають бути вчасно подані (зазвичай середина січня). Робота над ними охоплює вивчення фактичних обставин справи та джерел, частину яких надають (або сприяють в їх отриманні) адміністратори Конкурсу. Згодом формулюються правові питання, відповіді на які обґрунтовуються у меморандумі.

Етап закінчується поданням меморандумів до адміністраторів Конкурсу, після чого учасники команд користуються невеликою перервою, аби зосередитися на екзаменаційній сесії та відпочити перед наступним етапом підготовки.

Формою підготовки до усних виступів є „репетиції” виступів, виконання вправ з метою досягнення високого рівня майстерності. Оскільки команди виступають перед умовним судом, необхідно підготуватися до спілкування із суддями. Через обмеженість виступів у часі лаконічність, стислість та організованість аргументованого викладу - шлях до успіху. Слід приділити особливу увагу підготовці до запитань та відповідей. Загалом необхідно пам'ятати: усна частина Конкурсу Джессопа передбачає володіння ораторським мистецтвом, але не є змаганням з „простого” виголошення промов.

Усна частина Конкурсу, або усні дебати (oral pleading) - виступ спочатку першого та другого членів команди „позивача”, згодом першого та другого членів команди „відповідача”. Після чого - за бажанням позивача - слідує спростування (rebuttal) позивача та відповіді відповідача на спростування позивача (surrebuttal) [1, С. 70-73].

В країнах континентальної (романо-германської) правової системи основними методами навчання є лекції, метод проектів, метод конкретних ситуацій. Все більшої популярності набувають активні методи навчання.

Форми навчання у Німеччині можна поділити на три види. Перший - як і в Україні, лекції (Vorlesungen), на яких практично відсутня взаємодія лектора та слухача, втім їх відвідування обов'язкове. Студенти слухають ті лекції, які їм цікаві і котрі, на думку останніх, будуть їм потрібні у майбутньому. Другий вид занять - практичні (bbungen) - передусім з обов'язкових предметів (цивільного, адміністративного та кримінального права), на яких студенти вирішують завдання, проходять тестування. Кожному студенту згодом слід отримати посвідчення про успішне закінчення декількох подібних занять і пройти двічі такий цикл - на початку та наприкінці курсу навчання. Третій вид - навчання у робочих групах з цивільного, адміністративного та кримінального права [3, С. 141-142].

Все більшій популярності набуває впровадження ділової гри як методу навчання юристів в Росії. Важлива роль в розробці та впровадженні даного методу у підготовці майбутніх фахівців у галузі права належить Ю.Є. Вінокурову [6], Л.А. Воскобітовій [5], А.А.Тарасову, А.С. Тарану, С.В. Юношеву [7] та ін. Використання даного методу передбачається як самостійного методу при проведенні заняття та у вигляді окремого планового заходу. Найбільш популярною і найскладнішою формою ділової гри в підготовці юристів є проведення змодельованого навчального судового процесу (кримінального, цивільного), в ході якого студенти виконують роль учасників процесу.

Отже, методи активного навчання і, зокрема, ділові ігри набуваються все більшого поширення та застосування в підготовці фахівців у галузі права за кордоном. Досвід провідних країн свідчить, що ефективним є використання ділової гри як методу активного навчання у поєднанні з традиційними методами. Найчастіше використовуються ділова гра в підготовці юристів у вигляді змодельованого судового процесу як форми проведення заняття або як самостійного заходу (чи змагання).

Література:

1. Бігун В. С. Олімпійські ігри студентів-правників - конкурс з міжнародного права ім. Ф. Джессопа //Юридичний журнал. - 2004. - Ns 11. - С. 70-74
2. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. - Київ: Видавнича організація «Юстініан», 2006. - 272 с.
3. Майхнер Х. Е. Корпоративные тренинги. - М.: ЮНИТИ, 2002 - 354 с.

4. Мінченко О. Юридична професія у Німеччині: аналіз окремих питань / Право України. 2006. - № 1. - С. 139-142.

5. Обучение преподавателей: Методические материалы / Под ред. Л.А. Воскобитовой, Е.А.Рубинштейна, М.Р. Воскобитовой, - Москва, 2006-2007. - 188 с.

6. Сборник сценариев долевых игр по юридическим дисциплинам: Учебно-методическое пособие/ Под общ ред.. Ю.Е. Винокурова. - 2-е изд., перераб и доп. - М.: Издательство «Экзамен», 2004. - 192 с.

7. Тарасов А.А., Таран А.С., Юношев С.В. Деловая игра «Учебный уголовный процесс»: Учеб, пособие. - Самара: Изд-во «Самарский университет», 2003. -36 с.

УДК 159. 923:37.015.3

Л.В. МУЗИЧКО

ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ УМІННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КОНТЕКСТНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті розглядаються результати формувального впливу на індивідуальний стиль умінь студентів економічного університету, що опановують додаткову спеціальність вчителя економіки. Запропоновано дієву програму гармонізації структури стильової поведінки студентів з метою розширення репертуару їхньої навчальної активності, підвищення ефективності здійснюваного ними навчання, а також розвитку їхньої суб'єктності та набуття ними важливої якості - вміння виконувати майбутню професійну діяльність.

Ключові слова: індивідуальний стиль умінь, навчальний цикл, стильова поведінка студента.

Аннотация. В статье представлены результаты формирующего влияния на индивидуальный стиль учения студентов экономического университета, осваивающих дополнительную специальность учителя экономики. Предложена действенная программа гармонизации структуры стилизового поведения студентов с целью расширения репертуара их учебной активности, повышения эффективности осуществляемого ими обучения, а также развития их субъектности и приобретения ими важного качества - умения выполнять будущую профессиональную деятельность.

Ключевые слова: индивидуальный стиль учения, учебный цикл, стилизованное поведение студента.

Annotation. This article presents the results of the formative influence on the individual style of University of Economics students training, who master the additional job- a teacher of economy. An actual program of students' stylistic behavior structure harmonization was offered in order to expand their teaching activities syllabus, improve learning efficiency, as well as their subjectivity development and acquisition of an important quality - the ability to perform future careers.

Key words: learning style, cycle of learning style, learning style performance.

Стан розвитку освіти в Україні сучасної доби визначається усталенням індивідуально - зорієнтованого підходу, який дає можливість звернути увагу на саму людину і її розвиток у процесі навчання. Основним принципом організації останнього стає визнання того, хто навчається, центральним суб'єктом навчальної діяльності, який не лише інтегрується у навчальний процес, але і здатний до самоорганізації умінь. Традиційно недостатня увага приділялась навчанню студентів самостійно раціонально організовувати власне навчання, хоча реально впроваджувалась політика здобуття освіти, зорієнтована саме на самостійність студентів. Студенти, як суб'єкти навчальної діяльності, потрапляючи в нові умо-